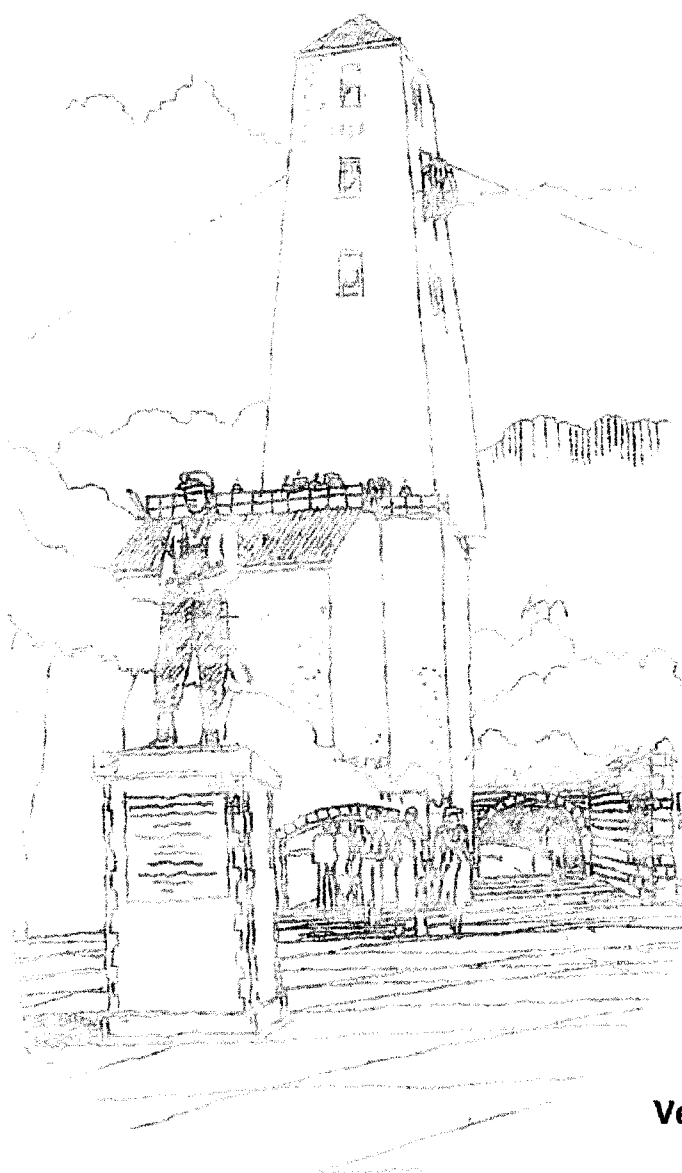

Presentasjon restaurering av Heistårnet

ved

Stordø Kisgruber

Status for Faser 1 og beskrivelse av Fase 2

Venelaget for Grua

Øyvind Koppang

23.06.2015

Prosjekt restaurering av Heistårnet

Presentasjon av Gruo og Venelaget for Gruo.

Alt i 1864 fant de svovelkis på Stord.

På Rosneset på Litlabø, på øvre Litlabø og på Nysæter fant de store forekomster av svovelkis som låg slik til at de kunne drivas som dagbrudd.

Den moderne gruvedrifta startet opp i 1907 og tok endelig slutt i 1968. Fram til slutten av 2.verdenskrigen var det stort sett tyske eiere som stod for driften. Etter krigen tok den norske stat gruvene som krigsbytte.

Frem til 1965 vart det totalt brutt ut 7,5 mill. tonn råmalm. Av dette ble det eksportert 3.3 mill. tonn kis.

På det meste var det mer en 400 personer tilsett ved Stordø Kisgruber. Det var den desidert største arbeidsplassen på Stord.

I 1972 vart Stordø Kisgruber formelt tatt over av Stord kommune. Stord kommune sanerte utover 1970 tallet mange særprega bygninger som vaskeriet , skeidehuset og mange av de gamle arbeiderboligene. Videre ble mye utstyr som steinknuser , lokomotiv m.v. sanert.

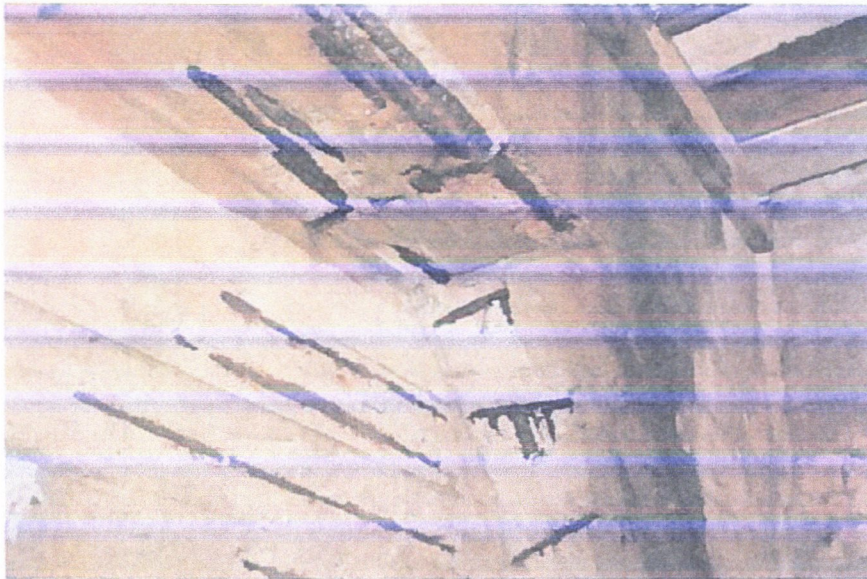
Venelaget for Gruo er et frittstående og upolitisk lag som ved frivillig innsats arbeider for å ta vare på minner , gjenstander , bygninger, foto og historie fra gruvedrifta. *Venelaget for Gruo* er registrert i frivillighets registeret i Brønnøysund. I arbeidet sitt skal laget, der dette er naturlig , søke samarbeid med offentlige institusjoner , firma ,privatpersoner og andre lag og organisasjoner som har sammenfallende mål og interesser.

Pr. dato har ``Venelaget`` ca. 150 medlemmer. De fleste av disse er passive støtte-medlemmer. En hard kjerne, ca. 15 medlemmer, har frem til i dag utført mer en 40.000 dugnadstimer.

Dette har ført til at ``Gruo``er blitt det stedet på Stord som er mest etterspurt av skoler, lag og organisasjoner. Til tider er etterspørselen så stor etter guida turer, til tog kjøring og vandringer i stollene/gruvegangene, at vi ikke kan svare ja til alle som spør. På ``Open dag`` arrangementet har vi hatt over 1000 besøkende.

Stoller/gruveganger er rensket og sikret, jernbaneskiner er lagt og tre lokomotiv er i drift. Alt arbeidet er tildelt prisen `` God Tilgjenge`` i 2013 !

Selve juvelen av bygningene , tårnet, har `` Venelaget`` brukt utallige timer på for å kunne åpne det for publikum. Så viser det seg at før dette kan gjøres, treng tårnet sikres og restaureres . Dette var kostnadsberegnet til ca. 1.5 mill. kroner for den kritiske delen, innvendige arbeider, **fase 1**. Utvendige , **fase 2** , var tenkt utsatt i 5 – 10 år da disse aktiviteter ikke var kritiske for tårnets levetid. P.g.a. at det i ettertid er registrert fare for fallende betongbiter fra tak har en måtte revurdere dette. Utbedringer må gjennomføres før Tårnet kan åpnes for publikum .

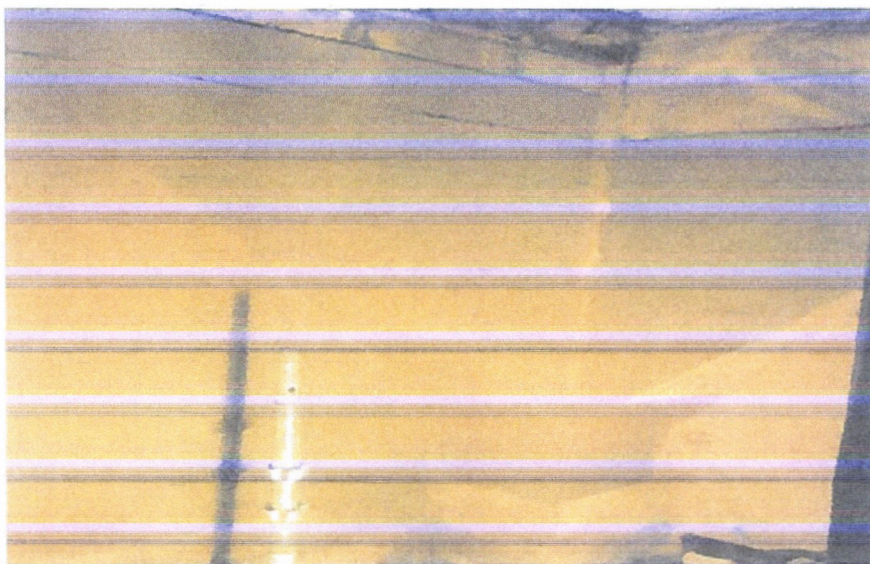
Typisk karbonatiseringskade

Foto: Øyvind Koppang

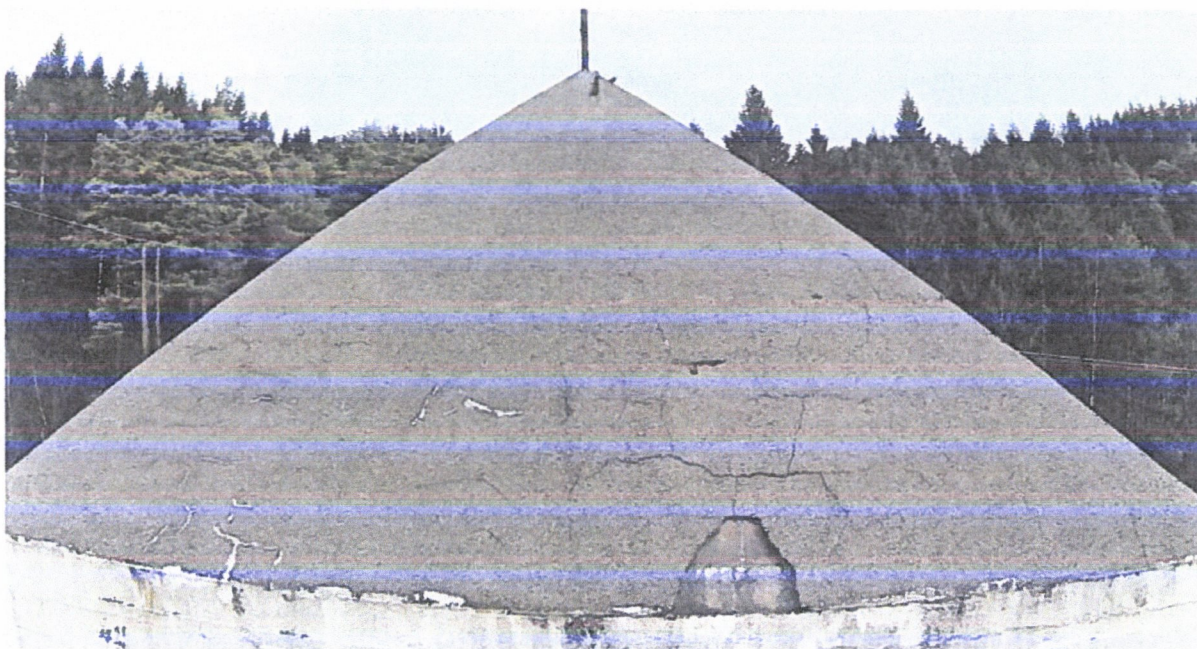
Typisk restaurering av skade

Foto: Engelsen Entreprenør A/S

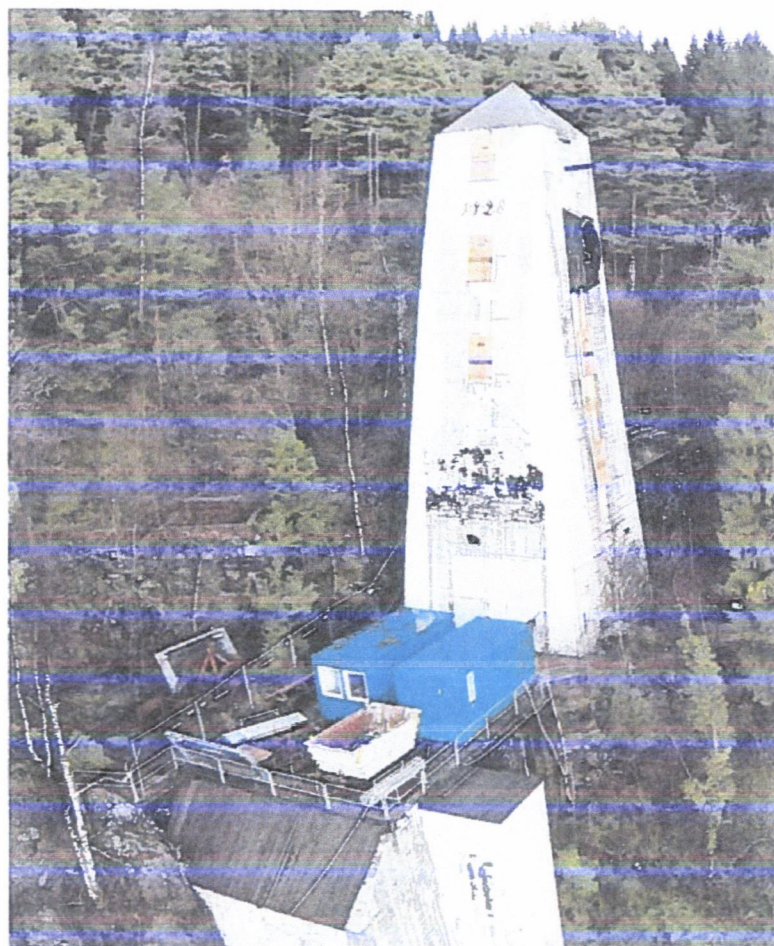
Ferdig restaurert skade

Foto: Engelsen Entreprenør A/S

Typisk krakelering i påstøp

Viser tilkomst-problemer/utfordringer til tårnet

Innledning restaureringsprosjekt. Fase 1

Heistårnet ble bygget i 1928, det er sagt at det skal være et unikt byggverk for sin tid og et av de mest moderne i hele Europa da det ble bygget.

I den kommunale verditakst datert 30/11-1971 står følgende : `` Heistårnet. Treng ikke sanerest. Bør stå som minne fra gruvetida.`` I dag kan vi trygt karakterisere det som et monument over starten på industri/næringshistorien på Stord.

Gruvesamfunnet på Litlabø ville aldri blitt det samme dersom Heistårnet ikke hadde eksistert mer. Det er det synligste minne på den første store industrien på Stord , og vi har alle et moralsk ansvar for at dette blir ivaretatt for fremtidige generasjoner.

Tårnet markerer overgangen fra et bondesamfunn til et moderne industrisamfunn.

I 2013 starte `` Venelaget `` restaurering av tårnet innvendig. Her var forfallet kommet så langt at det hastet med å sette i gang tiltak dersom tårnet skulle berges. Dette arbeidet er nå ca. 90 – 95 % ferdig. De resterende 5- 10 % vil bli ferdig i løpet av høsten 2015 , delvis ved dugnadsarbeid og delvis ved innkjøpte tjenester.

Arbeidene har så langt gått i henhold til budsjett , d.v.s ca. 1,5 mill. kroner inkl. m.v.a. . Mindre justeringer/endringer er gjort vedr. utførelsen, uten at dette har redusert kravet til kvalitet og bevarelse verdi . Vedr. utførelse **se foto på side 3b** .

Men som det ofte hender når en skal gå inn i noe gammelt, dukker det opp uforutsette utfordringer. Så også her. Da vi skulle reparere et takvindu oppdaget vi kraftig krakelering /sprekker i takets påstøp. Betong biter hadde også falt ned. Fotografering med drone viste omfattende krakeleringer. **Se foto side 3c** . Dette har ikke noen innvirkning på tårnets bærekonstruksjon , men representerer en fare for liv og helse for de som måtte ferdes i nærheten av tårnet. Område rundt tårnet ble derfor øyeblikkelig avsperrert for publikum . Venelaget har besluttet straks å starte opp med den utvendige restaurering , **Fase 2** . Denne består først og fremst av restaurering av taket . Dette er absolutt nødvendig for at publikum skal få tilkomst til tårnet og det nærliggende områder. Da det å skaffe tilkomst for reparasjonsarbeidene på taket er felles for tilkomst for utvendige overflate behandling bør dette gjøres samtidig, for å redusere de samlede kostnader. Tilkomst arrangement er nemlig en vesentlig del av de totale kostnaden.

Fase 2 var opprinnelig tenkt utført om ca. 5-10 år men må nå straks startes opp.

Statusrapport Fase 1. Innvendig restaurering

Som nevnt er ca. 90 – 95 % av de planlagte restaurerings arbeider nå utført, de resterende arbeider vil bli ferdige i løpet av høsten 2015. Dette vil bli utført ved en kombinasjon av innkjøpte tjenester og dugnad.

De utførte arbeider er gjort mulig takket være økonomiske bidrag fra privat personer , bedrifter , finansinstitusjoner og bidrag fra det offentlig.

Dette er stønader vi er svært takknemlig for og som har vert en nødvendig forutsetning for vårt arbeid.

Vi håper på fortsatt god drahjelp i vårt videre arbeid når vi nå må ta fatt på **Fase 2**.

Den økonomiske stønaden fordeler seg som følgende :

Venelaget overført fra konto inkl. renter	kr. 236.972.-
Gaver privatpersoner	kr. 26.600.-
Firma, finansinstitusjoner , fagorganisasjoner .	kr. 650.000.-
Off. tilskudd	<u>kr. 490.000.-</u>
Sum inkommet pr. 01.06.2015	<u>kr. 1.403572.-</u>

Videre har vi skriftlige og muntlige tilsagn om stønader på til sammen på ca. kr. 110.000.- som kommer i løpet av sommeren.

Alle disse beløp som er referert til gjelder for Fase 1.

I tillegg har vi fått avtalt gode rabatter fra firma både ved kjøp og ved utførte tjenester , beregnet til ca. 80.000.-

Beskrivelse og kalkyle for Fase 2

Som tidligere nevnt må utvendig tak på Tårnet restaureres da det i dagens tilstand representerer en ikke ubetydelig fare for personer som ferdes i nærheten av Tårnet. Område rundt Tårnet er i dag avsperrert, noe som er påkrevet inntil nødvendige reparasjonsarbeider er utført .

Den største utfordring både teknisk og økonomisk blir trulig tilkomst for å kunne foreta den nødvendige restaurering. En konvensjonell stillas vil komme på rundt kr. 300.000.- , men en har da også full tilkomst for å foreta ønsket fasade restaurering. Velger vi en annen løsning vil denne kostnad måtte komme på et senere tidspunkt d.v.s. når fasade restaureringen skal utføres.

Hvordan en vil angripe restaurerings jobben vil bli utredet i løpet av sommer og høst/vinter 2015.

Nåværende kalkyle er et estimat basert på bruk av konvensjonell fasade stillas der en også da får utført en utvendig fasade restaurering.

Foreløpig kostnads estimat.

Stillas kostnader	kr. 277.000.-
Tak reparasjon	kr. 200.000.-
Rengjøre utv. overflate behandling.	Kr. 173.000.-
Overflate behandling	<u>kr. 220.000.-</u>
Sum eks. avg.	<u>Kr. 870.000.</u>

I tillegg må en beregne en del dugnads timer fra Venelaget.

Fremdrifts plan

Utarbeide og beslutte metode og arbeidsomfang:	Juni 2015 - Feb. 2016
Finansiering på plass	Juni 2015 - April 2016
Plassere ordrer	Mars 2016 - Mai 2016
Utføre arbeider	Mars 2016 - Okt. 2016

Sammendrag

Fase 1, den ``livreddende`` delen , er nå nærmest ferdig . Arbeidene er stort sett utført i henhold til opprinnelig plan og budsjett. Men selvsagt , som alltid når en arbeider med noe gammelt vil uforutsette ting dukke opp . I dette tilfelle var det noe som bokstaveligtalt låg utenfor det som var definert under **Fase 1**. Det var en påstøp utvendig på taket som viste seg å løsne og således kunne skape farlige situasjoner, fallende betongbiter, noe som gjorde det påkrevet straks å sette i gang tiltak , **Fase 2**.

Det er dette vi nå trenger hjelp til å finansiere.

For at vi også i det videre arbeid skal sikre at midler som blir gitt blir nyttes fullt ut i henhold til forutsetningene er det opprettet en egen konto der bidrag settes inn, det vil si samme konto som for **fase 1**. Denne konto disponeres kun av prosjektansvarlig.

Kontoen er: **3520.68.05313**

Skulle det være noen spørsmål/avklaringer under veis kontakt :

Øyvind Koppang , prosjektansvarlig.

Tlf.: 91840986

Email : oeyv-ko online.no

PS. Skulle det være ønskelig å besiktige tårnet, ta kontakt med prosjektansvarlig for avtale .

Vi vil til slutt takke alle som har vert med og bidratt til at vi i fellesskap har klart å berge tårnet som det monument det er over industriutviklingen i regionen.

Håper at både gamle og nye bidragsytere også vil støtte oss med å gjennomføre Fase 2 slik at dette monumentet også skal bli tilgjengelig for publikum i tiden som kommer.

Med vennlig hilsen og takk.

Venelaget for Gruo

PS. Denne presentasjon kan ikke benyttes til kommersielle hensikter uten tillatelse fra undertegnede.

Øyvind Koppang